

Øksen ved træets rod

af filosof Jacob Birkler, lektor, ph.d.

Fra et radioforedrag er nationalfilosoffen Villy Sørensen (1929-2001) ofte blevet citeret for at sige: 'Der er liv i døden og død i livet, og måske mest liv i livet, hvis døden er med i det'. Citatet peger bl.a. på den tanke, at livet føder døden som uomgængelighed. Men det omvendte er også tilfældet. Døden, der føder livet som uomgængelighed. Denne dobbelthed har jeg selv oplevet gennem studier blandt kræftpatienter (1). Patienter på onkologisk afdeling talte hyppigt om døden, imens patienter på hospice talte om livet. Den umiddelbare tolkning kan være, at patienter kommer til onkologisk afd. med livet i horisonten, men konfronteres med døden som uomgængelighed gennem en diagnose og prognose. På hospice kommer patienterne derimod med døden som omstændighed, hvorved livet bliver en uomgængelighed eller sågar nødvendighed. Ud fra denne iagttagelse fik jeg den tanke, at der for nogle kræftpatienter sker en bevægelse mod livet, når døden nærmer sig på trods af, at patienten bevæger sig fra et behandlingsforløb til et palliationsforløb. Men hvordan kan døden være livgivende? Jeg vil her give nogle få bud gennem Kierkegaards lille tekst: 'Ved en grav' (2).

For Kierkegaard er kernen i menneskets forhold til døden en grundig overvejelse over livets alvor. Døden indstiller os på livet. Det er netop når døden er tæt på, at livets alvor bliver mest tydelig og ikke kan undviges. Teksten 'Ved en grav' er tænkt som en tale og emnet er livets afgørelse. Den afgørende pointe er, at vi skal leve dødeligt. Men hvordan lever vi dødeligt? Som det første skal vi tage døden alvorligt. Døden i sig selv er ikke alvorlig, men det er tanken om døden til gengæld. Ofte fortrænger vi dødens uomgængelighed og beskriver døden i billeder som en nat, rejse eller søvn. Men her tager vi ikke døden alvorligt. Derimod tilskynder dødens alvor os til at sige: 'tænk, jeg fik en dag mere'. Døden gør tiden dyrebar, så året og dagen får uendelig værdi. Det er denne tanke i livet, der er dødalvorlig. På den måde giver døden livet værdi, som en livskraft. Vi besinder os på livet, når vi tænker at øksen altid ligger ved træets rod.

Som anden pointe skal vi iflg. Kierkegaard se døden som ubestemmelig. Vi kan ikke forme døden. Døden er med andre ord den visse uvished. Den kommer - men vi ved

ikke hvornår. Eller som Kierkegaard billedligt formulerer det: 'Døden er den snare livet lægger ud'. Denne pointe former livet som alvor, hvor vi lever hver dag som den sidste og samtidig som den første i et langt liv. Lykkes dette bliver døden afmægtig i ubestemmeligheden og vi lader livet sejre over døden.

Som tredje pointe er døden uforklarlig. Når vi forsøger at forklare døden, afslører vi blot os selv og vores egen uvidenhed. Vi vil gerne forklare døden, selvom den i sig selv intet forklarer. Døden kan ikke forklares men kræver heller ingen forklaring. Med døden er livet selvsagt forbi og giver derfor ikke mening i sig selv men kun mening i livet mens vi lever. Vi skal derfor gøre det døden ikke formår, at leve.

Med Kierkegaard bliver døden et eksistentielt vovestykke. Et valg der etisk og eksistentielt både kan binde sig til angst og fortvivlelse. Ikke desto mindre er det netop døden, der gør det meningsfuldt at kaste sig udi livet.

Kierkegaards tanker giver os et bestyrket grundlag for at forstå de patienter, der i angst og fortvivlelse lever i en kamp *mod* døden. Samtidig forstår vi bedre de patienter der *med* døden indstiller sig på livet midt i dødeligheden.

Referencer

1. Birkler J. Etik som refleksion og handling. En kritisk undersøgelse af sygeplejens etiske praksis. ph.d.-afhandling, Syddansk Universitet 2009.
2. Kierkegaard S. Ved en grav. Søren Kierkegaards Skrifter. Bind 5. p. 442-469. København 1998.